

Psikolojik Danışman Adaylarının Özel Eğitim Dersine İlişkin Metaforik Algıları

Ati MERÇ¹

İsmet KOÇ²

Özet

Bu araştırmanın amacı, psikolojik danışman adaylarının özel eğitim dersine ilişkin oluşturdukları metaforların olgu bilim deseni kullanılarak açıklanmasıdır. Araştırmaya Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı ikinci sınıfında eğitimine devam eden 64 öğrenci katılmıştır. Araştırmada verilerin toplanması amacıyla, öğrencilerin her birinden “Özel Eğitim dersinin amaçları düşünüldüğünde, Özel Eğitim dersi benzer/gibidir, çünkü.....” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Öğrencilerin oluşturdukları metaforlar içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre psikolojik danışman adayları tarafından geçerli 60 adet metafor üretilmiştir. Bu metaforlar ortak özelliklerine göre dört farklı kavramsal kategoride toplanmıştır. Sonuç olarak psikolojik danışman adaylarının ürettikleri metaforların incelenmesiyle özel eğitim dersinin amaçlarının öğrenciler tarafından anlaşıldığı ve öğrencilerin özel eğitim dersine karşı olumlu tutumlar ve düşünceler içinde oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özel Eğitim, psikolojik danışman adayları, metafor.

Counselor Candidates' Metaphorical Perceptions of Special Education Courses

Abstract

The aim of this study is to find out the counselor candidates' metaphors related to special education course by using a phenomenological method. The participants were 64 second-year students enrolled in the Guidance and Counseling Undergraduate Program at Manisa Celal Bayar University, Faculty of Education. In order to collect the data, the counselor candidates were asked to complete the sentence “When the aims of Special Education Course considered, the Special Education course is/looks like/is similar to, because/because of””. The metaphors generated by the students were analyzed by content analysis method. The findings revealed 60 valid metaphors produced by counselor candidates. These metaphors were grouped under four different conceptual categories according to their common characteristics. In conclusion, the objectives of the special education course were found to have been understood by counselor candidates. Furthermore, the analysis of the metaphors indicated that the counselor candidates held positive attitudes towards the special education course.

Keywords: Special education, counselor candidates, metaphor.

¹ Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı

² Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, RPD Anabilim Dalı

Giriş

Metafor kelimesi, bir ya da daha fazla sözcüğün benzer bir kavramı ifade etmek için normal anlamı dışında kullanılmasıyla özgün ya da şiirsel olarak yeniden ifadelendirilmesi olarak tanımlanır (Lakoff, 1992). Metaforlar, bir tecrübeyi (hedef alan) başka bir tecrübenin terminolojisinde (kaynak alan) haritalamamızı ve böylece karmaşık konuların veya yeni durumların anlaşılmasını sağlayan benzerliklerdir (Larsson, 2017). Bir kavramı tanımak için mecazi ifadeler kullanılmasına “kaynak alan” denirken, bu şekilde anlaşılan kavramsal etki alanı hedef etki alanıdır. Böylece yolculuklar, savaş, binalar, besin, bitkiler ve diğerleri kaynak alanlar iken, yaşam, argümanlar, sevgi, teori, fikirler, sosyal organizasyonlar ve diğerleri hedef alanlardır. Hedef alan, kaynak alanının kullanılması yoluyla anlamaya çalıştığımız etki alanıdır (Koveces, 2010). Metafor, genellikle düşünce ya da eylemden ziyade sözcük meselesi olarak yalnızca dilin karakteristiği olarak görülür. Metaforun özü, bir tür şeyi başka bir tür şeyle anlaması ve deneyimlemesidir (Lakoff, 2003).

Metaforlar, bireylerin üst düzey, soyut, karmaşık veya kuramsal bir olguyu anlamada ve açıklamada kullanabileceği güçlü bir zihinsel araç olarak değerlendirilmektedir (Saban, Koçbeker ve Saban, 2006). Metaforlar, bireylerin sınırlanmasını engellediği gibi onları yaratıcılığa yönlendirir. Ayrıca, bireylerin düşüncelerini, duygularını, yaşantılarını tanımlamalarında metaforlardan yararlanmaları önem arz etmektedir (Yaşar ve Girmen, 2012).

Son yıllarda eğitim alanında metaforların ele alındığı çalışmaların sayılarında artış olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar özellikle bazı derslerin metaforları üzerine yapılmıştır. Hayat bilgisi (Gültekin ve Gündoğan Çöğenli, 2014), coğrafya (Geçit ve Gençer, 2011; Aydın ve Eser Ünalı, 2010; Öztürk, 2007), sosyal bilgiler (Gömleksiz, Kan ve Öner, 2012; Yaşar ve Gürdoğan Bayır, 2010; Güven ve Güven, 2009), tarih (Er Tuna ve Mazman Budak, 2013), matematik (Şahin, 2013, Güveli, İpek, Atasoy ve Güveli, 2011, Güler, Akgün, Öçal ve Doruk, 2011), Türkçe (Akkaya ve Karadağ, 2012), müzik (Umuzdaş ve Umuzdaş, 2013, Toraman, 2013), görsel sanatlar (Fidan ve Fidan, 2016; Kalyoncu ve Liman, 2013, Kalyoncu, 2012) dersleri ile ilgili metafor çalışmaları yapılmıştır. Buna karşın literatürde özel eğitim dersine yönelik metaforların incelendiği araştırmalar (Uçuş, 2016) sınırlı düzeyde yer almaktadır.

Özel eğitim, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde (2012) “Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri, bu bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile akademik disiplin alanlarındaki yeterliliklerine dayalı olarak uygun ortamlarda sürdürülen eğitim” olarak tanımlanmaktadır. Kırcaali-İftar (1998, s.3) ise özel eğitimi, “ortalama öğrenci özelliklerinden önemli ölçüde farklılaşan öğrencilere sağlanan, bireysel olarak planlanmış ve bireyin bağımsız yaşama olasılığını en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen eğitim hizmetlerinin bütünü” olarak açıklamıştır.

Özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin eğitsel değerlendirme süreci; (a) gönderme öncesi müdahale, (b) çok yönlü değerlendirme, (c) uygunluk belirleme, (ç) bireysel eğitim programı planlama, (d) asgari sınırlayıcı çevreye yerleştirme, (e) özel eğitim ve ilgili hizmetlerin sunulması, (f) gelişimi izleme, yıllık inceleme ve yeniden değerlendirme basamaklarından oluşmaktadır (Heward, 2012). Rehber öğretmen/psikolojik danışmanların Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği (2009) ile Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2012) kapsamındaki görevleri incelendiğinde okullardaki tarama çalışmalarından yeniden değerlendirme çalışmalarına kadar çeşitli sorumlulukları olduğu görülmektedir. Psikolojik danışmanların okul bünyesindeki görevleri incelendiğinde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği’nin (2009) 50. maddesi (j) bendinde “Okulda özel eğitim gerektiren öğrenci varsa veya kaynaştırma eğitimi sürdürülüyorsa, bu

kapsamdaki öğrencilere ve ailelerine gerekli rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini rehberlik ve araştırma merkezinin iş birliğiyle verir.” denilmektedir. Buna ek olarak, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nin (2012) 72. maddesi uyarınca özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin eğitimlerini sürdürdükleri okul ve kurumlarda eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarını (BEP) hazırlamak amacıyla okullarda oluşturulan birimde bir psikolojik danışman bulunması gerekmektedir. Ayrıca, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nin (2012) 14. maddesi uyarınca eğitim-öğretim kurumlarındaki özel eğitim hizmetlerini düzenlemek, bu hizmetlerin eş güdümünü sağlamak, izlemek ve değerlendirmek üzere il millî ve ilçe millî eğitim müdürlüklerinde oluşturulan Özel Eğitim Hizmetleri Kurulunda bir psikolojik danışman bulunması gerekmektedir.

MEB bünyesinde çalışmakta olan ancak okullarda görev yapmayan psikolojik danışmanların da özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerle ilgili çeşitli görevleri bulunmaktadır. Psikolojik danışmanların Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM) Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü bünyesinde görevlendirilmesi durumunda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği’nin (2009) 32. maddesinde belirtilen görevleri yerine getirmeleri beklenmektedir. Bu kapsamda psikolojik danışmanların tanılama, bilgilendirme, eğitim programlarını hazırlama, izleme ve değerlendirmeye ilişkin doğrudan ve destekleyici nitelikte görevleri bulunmaktadır. Hem okullardaki hem de okul dışındaki görevleri incelendiğinde psikolojik danışmanların özel eğitim hizmetleri kapsamında özel eğitimciler ve öğretmenlerle birlikte önemli bir role sahip oldukları söylenebilir.

Psikolojik danışmanların özel eğitim hizmetlerine ilişkin görevlerini etkili şekilde yerine getirebilmeleri için çeşitli yeterliklere sahip olmaları gerekmektedir. Lisans eğitimi ele alındığında psikolojik danışman adaylarına, özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin gelişimsel olarak değerlendirilmesine, tanılama aşamasında kullanılacak test ve test dışı tekniklerin kullanımına, eğitim programlarının hazırlanmasına, aileler ve öğrencilere sunulacak psikolojik yardıma ilişkin bilgi ve beceriler kazandırmayı amaçlayan dersler (örn. gelişim psikolojisi, öğrenme psikolojisi, yaşam dönemleri ve uyum problemleri, test dışı teknikler, psikolojik testler, rehberlikte program geliştirme, psikolojik danışma ilke ve teknikleri, vb.) olduğu görülmektedir. Bu derslerin yanı sıra psikolojik danışman adaylarına, özel eğitim gereksinimi olan çocuklara ve özel eğitim alanına ilişkin temel bilgileri kazandırmayı amaçlayan “Özel Eğitim” dersinin yer aldığı görülmektedir.

Bu bağlamda araştırmanın amacı, psikolojik danışman adaylarının Özel Eğitim dersine ilişkin metaforik algılarını belirlemektir. Bu genel amaç doğrultusunda araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Psikolojik danışman adaylarının Özel Eğitim dersine ilişkin sahip oldukları metaforlar nelerdir?
2. Psikolojik danışman adaylarının Özel Eğitim dersine ilişkin sahip oldukları metaforların oluşturduğu kavramsal kategoriler nelerdir?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırma, nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kapsamında oluşturulmuştur. Olgubilim deseni, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanarak, bireysel deneyimler ve algıların ortaya çıkarılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Olgubilim deseninde amaç, deneyim sahibi kişilerden veri toplayarak, verilerdeki önemli ifadelerin anlamlarını analiz etme ve deneyimlerin özünü ve bu deneyimle ilgili temaları tanımlamaktır (Plano Clark ve Creswell, 2015). Bu araştırmada psikolojik danışman adaylarının “Özel Eğitim” dersi ile ilgili deneyimlerine istinaden ürettikleri metaforlar olgubilim deseni kapsamında incelenmiştir.

Katılımcılar

Araştırmaya 2016-2017 öğretim yılında Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi RPD bölümü ikinci sınıfında eğitim gören 64 psikolojik danışman adayı katılmıştır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yönteminde temel anlayış, belirlenmiş belirli ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmadaki ölçüt psikolojik danışman adaylarının özel eğitim dersini almış ve deneyimlemiş olmalarıdır.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından oluşturulan açık uçlu anket formu ile toplanmıştır. Katılımcılardan deneyimledikleri özel eğitim dersi için metafor üretmeleri istenmiştir. Özel eğitim dersine ilişkin deneyimlerini belirlemek amacıyla; “Özel Eğitim dersinin amaçları düşünüldüğünde, Özel Eğitim dersibenzer/gibidir, çünkü.....” cümlesini tamamlamaları ve Özel Eğitim dersini bir kavram ile açıklamaları sonrasında da bunun nedenini belirtmeleri istenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde “içerik analizi” tekniğinden yararlanılmıştır. İçerik analizinin temel amacı toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analiziyle birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek, okuyucunun anlayabileceği bir biçime getirmek ve düzenlemektir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Verilerin analizinde içerik analizi tekniğine istinaden şu sıra belirlenmiştir; (a) metaforların belirlenmesi, (b) örnek metafor imgelerinin derlenmesi, (c) kategorilerin geliştirmesi, (d) geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması.

Metaforların belirlenmesi: Katılımcılar tarafından üretilen metaforlar kodlanmış ve üretilen metaforlardan anlamsız veya mantığa uygun olmayan nedenler belirten metaforlar çıkarılmıştır. Sonuç olarak yapılan 64 metafordan dört tanesi özel eğitim dersine ilişkin görüşleri olarak değerlendirildiği için anlamsız bulunarak çıkartılmıştır.

Örnek Metafor İmgesi Derlenmesi: “Özel Eğitim” kavramı ile ilgili kodlanan metaforlar için, o metaforu temsil eden metafor imgeleri seçilmiş olup örnek metafor listesi oluşturulmuştur.

Kategorilerin Geliştirilmesi: Psikolojik danışman adaylarının ürettikleri metafor imgeleri metaforun konusu, kaynağı ve metaforun konusu ile kaynağı arasındaki ilişkiler düşünülerek kategorilere ayrılmıştır. Bu kategorilerde benzer özellikleri içeren metaforlara yer verilmiştir. Yapılan araştırmada 60 geçerli metafor dört kategoride toplanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirliğin Sağlanması: Metaforların analizi yapıldıktan sonra tüm metaforlar ve kategoriler alan uzmanları tarafından kontrol edilmiş olup kategoriler ve içinde yer alan metaforlar son halini almıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Psikolojik danışman adaylarının “Özel Eğitim” dersine ilişkin ürettikleri metaforlar Tablo 1’de verilmiştir. Öğretmen adayları tarafından üretilen “oksijen tüpü, Urfa’da yenen ciğer, sakız ve oksijen maskesi” metaforlar özel eğitim dersine ilişkin duyguları ifade ettiği ve anlamsız bulunduğu için çıkarılmıştır.

Tablo 1. Psikolojik danışman adaylarının ürettikleri metaforlar

No	Metafor	f	No	Metafor	f
1	Dalga	1	34	Akıl ve vicdan	1
2	Ambulans	1	35	Kullanma kılavuzu	1
3	Kaptan	1	36	Meyve ağacı	1
4	Oksijen tüpü	1	37	Sınav parkuru	1
5	Fidan	1	38	Meyve	1
6	Gözlük	3	39	Çiçek	1
7	Renkli bir yelpaze	1	40	Polis	1
8	Parmak izi	1	41	Resim	1
9	Kar	3	43	Ayna	1
10	Memleket	1	44	Kilim	1
11	Tümsekli, yokuşlu bir yol	1	45	Kolon	1
12	Engelsiz hayata açılan bir kapı	1	46	Oksijen maskesi	1
13	Yardım	1	47	Roman	1
14	İlk yardım servisi	1	48	Altın	1
15	Pencere	1	49	Yapboz	1
16	Urfa'da yenen ciğer	1	50	Mont	1
17	Gemi	1	51	Empati	1
18	Dil	1	52	Erken teşhis	1
19	Zincir	1	53	Gökkuşuğu	1
20	Kamu Spotu	1	54	Güneş	1
21	Tohum	1	55	Kıyafet	1
23	İnşaatta kullanılan kaliteli kum	1	56	Renkli kalemler	1
24	Sakız	1	57	Aynaya bakmak	1
25	Taş	1	58	Tuz	1
26	Ansiklopedi	1	59	İsviçre çakısı	1
27	Barış	1	60	Ağaç	1
28	Platin	1	61	Üçüncü bir el	1
29	Süzgeç	1	62	Çikolata	1
30	Duyuların özelliğinin hiçe sayılması	1	63	Koltuk değneği	1
33	Vicdan	1	64	Mum	1

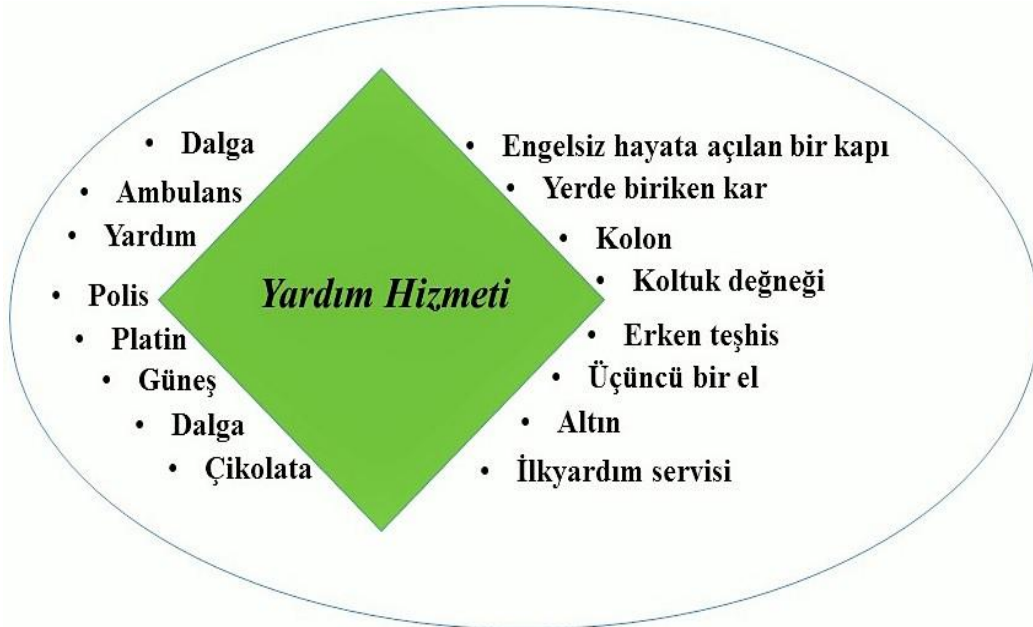
Üretilen metaforlar dört kategoride toplanmış olup bu kategoriler şu şekildedir (Şekil 1):

- 1) Yardım hizmeti olarak özel eğitim
- 2) Bütünleştirici olarak özel eğitim
- 3) Bilinçlendirici olarak özel eğitim
- 4) Önleyici olarak özel eğitim.

Şekil 1. Özel Eğitim Metaforlarına İlişkin Belirlenen Kategoriler

Şekil 2’de öğretmen adayları tarafından üretilen metaforlar doğrultusunda oluşturulan “Yardım hizmeti olarak özel eğitim” kategorisine ait metaforlar yer almaktadır.

Şekil 2. Yardım Hizmeti Kategorisi

Şekil 2’de görüldüğü gibi, “yardım hizmeti” kategorisi dalga, ambulans, yardım, polis, platin, güneş, dalga, çikolata, kolon, engelsiz hayata açılan bir kapı, yerde biriken kar, oksijen maskesi, koltuk değneği,

erken teşhis, üçüncü bir el ve kolon metaforlarından oluşmaktadır. Tüm metaforlar birer kez kullanılmıştır. Yardım hizmeti olarak kategorilendirilen özel eğitime ilişkin öğrencilerin metaforları şöyledir:

“Özel eğitim dersi güneş gibidir. Çünkü güneş olmadan hiçbir şey aydınlık olmaz özel eğitim de yardıma ihtiyacı olan bireylerin güneşidir (K54).”

“Özel eğitim dersi ilkyardım servisi gibidir. Çünkü insanlara yardım etmede, engelli bireylerin engellerini aşmada ki ilk basamaktır (E14).”

“Özel eğitim dersi evin bir kolonu gibidir. Çünkü özel eğitim toplumdaki ihtiyaç duyan bireylere yardımcı olur, onları topluma kazandırır. Yani toplumun eksik bir yönünü tamamlayarak onu ayakta tutar (K45).”

“Özel eğitim dersi çikolata gibidir. Çünkü özel eğitime muhtaç bireylerin hayata mutlulukla bağlanmasını sağlar. Yani çikolata gibi mutluluk hormonu salgılar (K62).”

Psikolojik danışman adaylarının özel eğitim dersini yardım hizmeti olarak görmelerine, derslerde gördükleri konularda özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin doğru kişilerden doğru eğitimleri aldıkları zaman bireylerde yer alan yetersizliklerin giderildiğini, yeterliliklerinin de arttığını göz önünde bulundurmalarının etkili olduğu söylenebilir. Psikolojik danışman adaylarının belirttikleri metaforlara ilişkin oluşturulan “bilinçlendirici” kategorisi Şekil 3’te gösterilmiştir.

Şekil 3. Bilinçlendirici Kategorisi

Şekil 3’te gösterilen bilinçlendirici olarak özel eğitim dersi kategorisi “kaptan, gözlük, gemi, resim, ayna, kilim, süzgeç, empati, mum, parmak izi, pencere, kamu spotu, ansiklopedi, vicdan, akıl ve vicdan, kullanma kılavuzu, kıyafet, aynaya bakmak ve İsviçre çakısı” metaforlarından oluşmaktadır. Psikolojik danışman adayları tarafından belirlenen metaforlardan gözlük (f:3) defa diğerleri ise birer defa kullanılmıştır. Bilinçlendirici kategorisinde yer alan psikoloji danışman adaylarının görüşleri şu şekildedir:

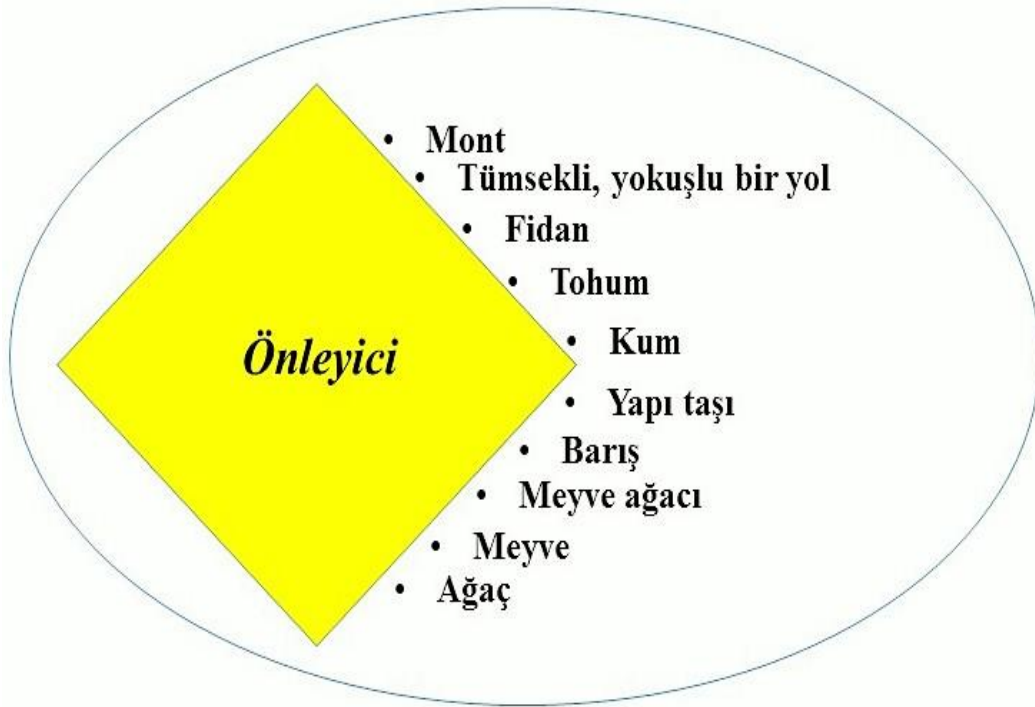
“Özel eğitim dersi aynaya bakmak gibidir. Çünkü konuları işledikçe kendinden şüphe edip kendini sorgularsın (E57).”

“Özel eğitim dersi kilim gibidir. Çünkü ipler nasıl dokundukça kilimi oluşturuyorsa özel eğitimde öğrendikçe bizi bilinçlendirmektedir (K44).”

“Özel eğitim dersi gözlüğe benzer. Çünkü biz psikolojik danışman adaylarının özel öğrencileri net görebilmesini sağlar (K31).”

“Özel eğitim dersi İsviçre çakısı gibidir. Çünkü hangi özel eğitime ihtiyacı olan birey varsa ona göre farklı bir yaklaşımda bulunmamız gerekir (E59).”

Psikolojik danışman adaylarının özel eğitim dersini bilinçlendirici bir ders olarak görmelerinde dersten önce ve sonra kendilerinde oluşan bilgi ve birikim neden olarak gösterilebilir. Aynı zamanda çevrelerinde gördükleri özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin özelliklerini tam olarak öğrenmeleri ve psikolojik danışman olarak neler yapabileceklerini bu ders kapsamında edinmeleri de diğer bir neden olarak gösterilebilir. Psikolojik danışman adayları tarafından belirtilen metaforlar doğrultusunda oluşturulan “önleyici” kategorisi Şekil 4’te gösterilmiştir.

Şekil 4. Önleyici Kategorisi

Şekil 4’te gösterilen önleyici olarak özel eğitim kategorisi “ mont, tümsekli ve yokuşlu bir yol, fidan, tohum, kum, yapı taşı, barış, meyve ağacı, meyve ve ağaç” metaforlarından oluşmaktadır. Bu kategoride yer alan tüm metaforlar psikolojik danışman adayları tarafından birer kez kullanılmıştır. Adayların belirttikleri metaforlar şu şekildedir:

“Özel eğitim dersi fidan gibidir. Çünkü vermen gerekenleri zamanında verirsen olumlu bir şekilde gelişir (E5).”

“Özel eğitim dersi kum gibidir. Çünkü sağlam bina için kaliteli kum şarttır (E23).”

“Özel eğitim dersi mont gibidir. Çünkü mont gibi insanları kötü hava şartlarından korur (E50).”

“Özel eğitim dersi tümsekli, yokuşlu bir yola benzer. Çünkü hayatımızda her birimizin adayı olduğu hastalıkları, durumları düz bir yolda öğreniriz. Başımıza geldiği zamansa tümseğe düşeriz. Düz yola çıkmamızın yolu ise bu derste öğrendiklerimizden geçer. (K11)”

Psikolojik danışman adaylarının özel eğitim dersini önleyici olarak görmelerinde kendilerinde oluşan bilgi birikimiyle yapabileceklerini fark etmelerinin, danışmanlarını yönlendirebilecekleri yetiye ulaşmalarının ve özel eğitimin adaylara yeterlilik kazandırmasının etkisi olduğu söylenebilir. Psikolojik danışman adaylarının belirttikleri metaforlar doğrultusunda oluşturulan son kategori “bütünleştirici” kategorisidir (Şekil 5).

Şekil 5. Bütünleştirici Kategori

Şekil 5’te gösterildiği üzere bütünleştirici olarak özel eğitim kategorisi “gökkuşığı, renkli bir yelpaze, renkli kalemler, sınav parkuru, roman, çiçek, memleket, zincir, kar, tuz ve yapboz” metaforlarından oluşmaktadır. Belirtilen metaforlardan kar (f:2) kez diğerleri ise birer kez psikolojik danışman adayları tarafından kullanılmıştır. Bütünleştirici kategorisinde yer alan metaforlar şu şekildedir:

“Özel eğitim dersi renkli bir yelpaze gibidir. Çünkü çok geniş kolları ve birçok bölümle ilişkisi vardır. Her konusu başlı başına bir renk, bir çeşitliliktir (K7).”

“Özel eğitim dersi zincire benzer. Çünkü her bilgi bir halkayı temsil eder. Halkalar birleştikçe daha anlamlı ir hale gelir (K19).”

“Özel eğitim dersi kar gibidir. Çünkü kar taneleri gibi yavaş yavaş bizlerde birikir. Sonucunda hayata dair bize gerçeklik ve mutluluk sağlar (K9).”

“Özel eğitim dersi yapboz gibidir. Çünkü özel eğitimde de yapboz gibi her adım önemlidir. Bir adımda dahi bile olsa hata yapılmamalıdır. Sonuca ulaşmayı engeller (E49).”

Psikolojik danışman adaylarının özel eğitim dersini bütünleştirici olarak görmelerinde özel eğitime muhtaç bireylerin çok çeşitlilik göstermesi ve her bireyin farklı ihtiyaçlar duyması önemli bir rol oynamaktadır. Özel eğitim dersi sonucunda, özel eğitim gereksinimi olan bireylerin farklı gereksinimleri olsa da onları bütüncül bir bakış açısıyla ele alarak destek sağlayabilecekleri düşüncesinin oluşmasının bu kategori altındaki metaforların oluşturulmasında etkili olduğu düşünülebilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Psikolojik danışman adaylarının Özel Eğitim dersine olan görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada elde edilen verilerin analizi sonucunda toplam 64 metafor oluşturulmuştur. Özel eğitim dersiyle ilişkilendirilen metaforlar aracılığıyla öğrencilerin derse yönelik bakış açılarının olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda, metaforların öğrencilerin derslere ilişkin duygu ve düşüncelerini belirlemede önemli bir araç olarak kullanılabilmesi görülmektedir.

Araştırmada psikolojik danışman adaylarının özel eğitim dersine ilişkin ürettikleri metaforlar (ağaç, dil, fidan, güneş, kar, kar taneleri, oksijen, parmak izi, tohum, zincir) Uçuş'un (2016) Özel Eğitim dersine yönelik sınıf öğretmeni adaylarının oluşturduğu metaforlar ile benzerlik gösterdiği için araştırmayı desteklemektedir. Oluşturulan kategoriler arasında ise herhangi bir benzerlik bulunamamıştır. Gültekin ve Gündoğan Çöğenli'nin (2014) Hayat Bilgisi dersi için sınıf öğretmeni adayları ile yaptıkları araştırmada oluşturulan ağaç, ayna, İsviçre çakısı, gökkuşağı, güneş, kılavuz, yapboz ve zincir metaforları; Geçit ve Genç'er'in (2011) sınıf öğretmeni adayları ile yaptıkları araştırmada coğrafya için güneş, zincir, resim, yapboz, ayna, gözlük ve mum metaforları; Fidan ve Fidan'ın (2016) ortaokul öğrencileriyle görsel sanatlar dersi için yaptıkları araştırmada ayna, çikolata, gökkuşağı ve çiçek metaforları araştırmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir. Genel olarak bakıldığında özel eğitim dersi ile ilgili üretilen metaforların yapılan diğer çalışmalarda farklı kavramlarda da kullanıldığı görülmektedir.

Araştırmada psikolojik danışman adaylarının ürettikleri metaforlar doğrultusunda oluşturulan yardım hizmeti olarak özel eğitim, bütünleştirici olarak özel eğitim, önleyici olarak özel eğitim ve bilinçlendirici olarak özel eğitim kategorileri hem özel eğitimin tanımına hem de psikolojik danışmanlar için belirlenmiş görevler ile benzerlik göstermektedir. Bu benzerlikler bağlamında özel eğitim dersinin psikolojik danışman adayları tarafından faydalı, olumlu, hayat içinde görülebilen, mesleki anlamda bilgilendiren ve onları yönlendirebilen bir ders olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara dayanarak şu öneriler getirilebilir:

- Özel eğitim dersi tüm eğitim fakültelerinde öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun olarak içeriği genişletilerek işlenmelidir.
- Öğrencilerin özel eğitim dersine ilişkin olumlu bakış açıları göz önünde bulundurularak mesleki gelişimlerine katkıda bulunulmalıdır.
- Eğitimciler öğrencilerin tüm derslere ilişkin duygu ve düşüncelerini belirlemek ve zenginleştirmek için metaforlardan yararlanabilirler.

Kaynakça

- Akkaya, A. ve Karadağ, R. (2012). Türkçe dersine ilişkin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin geliştirdikleri metaforlar. *11. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Recep Tayyip Üniversitesi, Rize.*
- Aydın, F. ve Ünaldı Eser, Ü. (2010). Coğrafya Öğretmen Adaylarının Coğrafya Kavramına İlişkin Algılarının Metaforlar Yardımıyla Analizi. *International Online Journal of Educational Sciences (IOJES)*, 2(2), 600-622.

- Er Tuna, Y. ve Mazman Budak, F. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “tarih” kavramına ilişkin algılarının mecazlar/metaforlar yardımıyla analizi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (14), 609-642.
- Fidan, B. ve Fidan, M. (2016). Ortaokul Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersi Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (2), Retrieved from <http://www.anadiliegitimi.com/trkefd/issue/24152/256287>
- Geçit, Y. ve Gençer, G. (2011). Sınıf Öğretmenliği 1. Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Algılarının Metafor Yoluyla Belirlenmesi (Rize Üniversitesi Örneği). *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23:1-19.
- Gömlüksiz, M.N., Kan, A. Ü. Ve Öner, Ü. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Metaforik Algıları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 14/2.
- Güler, G., Akgün, L., Öçal, M. F. ve Doruk M. (2012). Matematik öğretmeni adaylarının matematik kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(2),2146-9199
- Gültekin, M. ve Gündoğan-Çögenli, A. (2014). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Hayat Bilgisi Dersine İlişkin Metaforik Algıları. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(1), 01-18.
- Güveli, E , İpek, A , Atasoy, E , Güveli, H . (2011). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Matematik Kavramına Yönelik Metafor Algıları. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 2 (2).
- Güven, B. ve Güven, S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde metafor oluşturma becerilerine ilişkin nicel bir inceleme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2), 503-512.
- Heward, W. L. (2012). *Exceptional children: An introduction to special education, student value edition* (10th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson.
- Kalyoncu, R. ve Liman, S. (2013). Öğretmenlerin “görsel sanatlar dersi” ve “görsel sanatlar öğretmeni” kavramlarına ilişkin metaforları. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 8(1), 115-130.
- Kırcaali-İftar, G. (1998). Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim. S. Eripek (Ed.) Özel Eğitim. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı. Eskişehir.
- Kövecses, Z. (2010). *Metaphor. A practical introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Lakoff, G. (1992). The Contemporary Theory of Metaphor. <http://comphacker.org/comp/engl338/files/2014/02/A9R913D.pdf> adresinden_11.12.2016 tarihinde edinilmiştir.
- Lakoff, G. and Johnsen, M. (2003). *Metaphors we live by*. London: The university of Chicago press.
- Larsson, S. (2017). *Conceptions in the Code: How Metaphors Explain Legal Challenges in Digital Times*. Oxford University Press
- Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği (2009). T.C. Resmî Gazete, 27169, 14.3.2009.
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2012). T.C. Resmî Gazete, 28360, 21.7.2012.
- Öztürk, Ç. (2007). Sosyal Bilgiler, Sınıf ve Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının ‘Coğrafya’ Kavramına Yönelik Metafor Durumları . *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, Cilt 8, Sayı 2.
- Plano Clark, V.L. and Creswell, J.W. (2015). *Understanding research. A consumer guide*. United States of America: Pearson Education.
- Saban, A., Koçbeker, B. N. ve Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin

- algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6, 461–522.
- Şahin, B. (2013). Öğretmen adaylarının “matematik öğretmeni”, “matematik” ve “matematik dersi” kavramlarına ilişkin sahip oldukları metaforik algıları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 313-321.
- Toraman, M. (2013). *Müzik öğretmenlerinin ilköğretim programında yer alan müzik dersine yönelik görüşleri üzerinde nitel bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Uçuş, Ş. (2016). Sınıf Öğretmeni Adaylarının ve Okul Öncesi Öğretmeni Adaylarının Özel Eğitime İlişkin Metaforik Algılarının İncelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 360-388.
- Umuzdaş, S., & Umuzdaş, M. S. (2013). An analysis of the student classroom teachers' perceptions about the music course through metaphors. *International Journal of Human Science*, 10(1):719-728.
- Yaşar, Ş. ve Girmen, P. (2012). İlköğretim öğrencilerinin Türkçe dersi konuşma ve yazma sürecinde metaforlardan yararlanma durumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3-23.(Doktora tezinden üretilmiştir.)
- Yaşar, Ş. ve Gürdoğan Bayır, Ö.(2010). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Bakış Açısıyla Sosyal Bilgiler. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5 -3, (1213-1225).
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.